

АКСІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Актуальність дослідження. Правова культура як частина загальнотеоретичної юриспруденції є однією з основоположних загальнолюдських цінностей та частиною правової держави. Від неї залежить розуміння права та його явищ.

Вирішення основних політичних та економічних завдань держави не можливе без підвищення рівня правової культури, утвердження основних цінностей права, що формують правову свідомість суспільства та рівень законслухняності громадян.

Потреба звернення до проблем правової культури в Україні є визначеною, адже вона впливає на успішну реалізацію ідеї правової держави, що закріплена у Конституції України.

Відповідно як і кожна галузь чи наука правова культура потребує філософського осмислення, зокрема з точки хору аксіології.¹

У світовій філософії проблему правової культури досліджували: Аристотель, Г. Гегель, Т. Гоббс, І. Кант, Дж. Локк, Ш.-Л. Монтеск'є, Платон, Ж.-Ж. Руссо, Сократ, Б. Спіноза, Й. Фіхте та інші.

А також теми філософського осягнення правової культури досліджували і вітчизняні вчені: В. Бурмістров, М. Граб, О. Данильян, Ю. Занік, І. Зеленко, Н. Коваленко, О. Лукаш, О. Макєєва, А. Овчиннікова, О. Проць, А. Романова, М. Я. Соколова, Р. Сербин, В. Співак, С. Станік, А. Скуратівський, А. Тукало, В. Тимошенко, Є. Федик, М. Целуйко, Ю. Шемшученко, Б. Чупринський та інші.

Мета дослідження: соціально-філософський та аксіологічний аналіз правової культури в українському суспільстві.

Основні завдання дослідження: на основі наявних наукових досліджень охарактеризувати стан і розвиток аксіологічних та філософських засад правової культури в Україні.

Об'єкт дослідження: правова культура як суспільний феномен.

Предмет дослідження: філософсько-правові аспекти пізнання правової культури в українському суспільстві.

Сучасні дослідження в сфері права та філософії здійснюють з метою розуміння права, приділяючи увагу насамперед основним правам людини, державному та суспільному ладу і розвитку. Відповідно, існує безліч наукових обґрунтувань поняття правової культури.

У юридичній літературі одним із визначень правової культури вважається те, що вона є різновидом загальної культури, що відображає систему цінностей, які належать до дійсності суспільства.

Це свідчить про те, що у теорії права відсутнє чітке наукове поняття правової культури, а брак єдності його визначень і суперечності, що перешкоджають формулюванню загального поняття «правова культура», обумовлені передусім проблемами методологічного характеру, відсутністю чіткої наукової методології пізнання зазначеного феномена [3, с. 9].

Однак всі ці визначення не дають уявлення про правову культуру як філософсько-правовий постулат, тому актуально залишається проблема співвідношення цієї категорії із іншими широкими поняттями у галузі права, такими як правова реальність, правове життя, правова система тощо [4, с. 288].

Цінність правової культури міститься в тому, що вона забезпечує стабільність суспільства, подальший прогрес та пов'язана з такими його атрибутами, як правова ідеологія, правотворчість, законодавство, законність, правопорядок, інститут прав людини, правозастосовна діяльність тощо [3, с. 12].

Співвідношення правової системи з правовою культурою є неоднозначними, адже ці поняття є подібними та взаємопов'язаними, проте не тотожними. Правова система є цілісним, стабільним та самостійним явищем, тоді як правову культуру прийнято вважати окремим аспектом правової системи з ознаками, що свідчать про своєрідність та динамічність розвитку певної соціальної спільноти [4, с. 289].

В умовах суцільної глобалізації, урбанізації, кризових економічних явищ та інших чинників питання формування правової культури суспільства є життєво необхідним [1, с. 25].

Правова культура є мірилом правових цінностей, які притаманні конкретному суспільству. У її структурі застосування поняття «цінність» є ключовим. Головне завдання людини – усвідомлювати свою цінність протягом усього життя, особливо у процесі життєдіяльності. Це означає її здатність збудувати власну ієрархію цінностей, які визначатимуть не лише її правову культуру, а й культуру загалом [3, с. 14].

Національна правова культура відіграє провідну роль у розвитку правової культури взагалі та взаємодії правових культур зокрема, оскільки передусім від національної правової культури залежить утвердження в країні правової державності, надійне гарантування прав і свобод людини та громадянина [2, с. 5].

У кризові моменти в українському суспільстві правопорушення та злочинність отримали небезпечний поштовх для розвитку, адже мораль поступово припиняє домінувати у системі людських цінностей.

Правовий нігілізм вважається характерною рисою правової поведінки українців. У людей він обумовлюється насамперед такими негативними соціально-психологічними рисами, як недосвідченість, соціальна апатія, відмова від традиційних моральних і культурних цінностей тощо. [1, с. 26].

Європейський досвід ставлення до людини як найвищої цінності, пріоритет загальнолюдських цінностей є важливим для реалізації в Україні, що має реалізуватися через трансформацію свідомості та правової культури в українському суспільстві через забезпечення таких цінностей: відповідальність особи та держави, визнання людини, її прав і свобод найважливішою цінністю [3, с. 14].

Таким чином, серед рис аксіологічного підходу до розуміння культури права можна виокремити те, що філософія права пов'язує правову культуру із загальною культурою, надаючи праву і його системі цінностей ваги для суспільства та держави зокрема [4, с. 289].

Висновки. Отож, правова культура – це особистісне утворення, що обумовлене індивідуальними, психологічними, віковими особливостями, в основі якого лежить система цінностей, які визначають правову свідомість і поведінку.

Філософсько-правове тлумачення правової культури досі є дещо суперечливим через виключно соціологічне та загальнотеоретичне коло досліджень.

Для окреслення основних рис правової культури потрібно розмежувати її з такими явищами, як правова реальність, правова свідомість та власне право, шляхом виокремлення спільних та відмінних рис.

Ціннісний підхід трактування правової культури допомагає віднести правову сферу до культури загалом, адже правові цінності є фундаментом правової культури, оскільки дають їй можливість забезпечувати стабільність суспільства.

Таким, чином, високий рівень правової культури з погляду аксіології, з одного боку, є необхідною передумовою утвердження основоположних принципів права, а з іншого – через основоположні принципи права правова культура конкретного суспільства стає частиною загальнолюдської культури.

Список використаної літератури

1. Горбова Н. А. Правова культура особистості: до постановки питання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція. 2015. №14. С. 25-26.
2. Макаренко Л. О. Теоретико-методологічні аспекти пізнання та формування правової культури : автореф. дис. ... док. юр. наук : 29.11.2019. Київ, 2019. 47 с.
3. Ткаченко В. В. Правова цінність як фундамент правової культури. Сучасні погляди на реформування законодавства : матеріали наук.-практ. конф., (м. Вінниця. 23-24 жовт. 2020 р.). Вінниця, 2020. С. 11-15.
4. Юрійчук О. Аксіологічний вимір правової культури. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. 2016. № 855. С. 287-290.
5. Nadiya Hnasevych, Olena Morschakova. Personal development of person in models of cultural creation: etnical-philosophical reflexia. SKHID No. 3 (167) May-June 2020. С. p. 27-33.